

בתקנתם שלא אסרו איסורם אלא במזיד, ובשוגג ליכא איסורא עיי"ש. וכ"כ נתה"מ בחו"מ (סי' רל"ד) עיי"ש. והאחרונים ז"ל ביארוהו, דכל איסורי דרבנן אינן אלא איסורי גברא, ואין איסור בעצם החפץ אלא שאסרו על הגברא לעשותו, וע"כ כל שלא עבר בשאט נפש לא עביד איסורא. וא"כ י"ל דרק גבי כרם רבעי וערלה וטומאת הקברות הצריכו לציין שלא יכשלו בהם, דהמה איסורי דאורייתא נינהו, אבל לענין ברכה א"צ לציין, דאף אם יברך עליו ע"י שלא ידע שהוא אילן של ערלה ג"כ לא עביד איסורא כלל, כיון דשוגג הוא, וממילא ליכא מכשול.

★★

בקובץ קול התורה (קובץ נ"ט ע' צג) כתב עוד לעיין בראי' הנ"ל:

ולכאורה יש לדחות ראי' זו, דהנה רש"י פי' שם בד"ה בד"א, דעבדינן להו היכירא לעוברים ושבים.

בשביעית, שהוא הפקר, ובהיתר הן באין לאכול. אבל בשאר שני שבוע, שהן באים לגזול יניחם ויאכלו דבר האסור, והלעיטהו לרשע וימות עכ"ל. וא"כ דוקא בשביעית דהוי הפקר הו"ל לצנועין לציין זאת הואיל ודרך בנ"א לאכול בשדות אחרים, אמנם בכה"ג דאין רגילות בנ"א לאכול בהיתר, א"כ הלעיטהו לרשע וימות, ולפי"ז ה"ה דא"צ לציין בשאר השנים, הואיל ולא יברכו מספק דערלה ברכת האילנות.

★★

עוד כתב הגאון ר' חיים יעקב קלפהולץ ז"ל אל הגאון מטשעבין זצ"ל (בקובץ זרע ברך ע' צח-ט) לדחות את הראי' הנ"ל וז"ל:

והיא באמת ראייה נפלאה עצומה ראוייה למי שאמרה, עד שיש לתמוה על הגרעק"א שלא הרגיש בראי' זו. ולחומר הנושא אבקש מטי אלף פעמים לדון בראי' זו וללמד זכות על הגרעק"א.

וזה אשר העלה מצודתי לענ"ד. דהנה לכאורה קשיא טובא למה צריך לציין, דנחזי אנן תנא היכא קאי אי בחו"ל הרי קיי"ל דספק ערלה בחו"ל מותר, ובעל כרחין תנא בא"י קאי, א"כ הרי ספק ערלה בא"י אסור ובלא"ה ימנעו מללקוט ממנו ולמה צריכים לציין. וצריך לומר דכיון דרוב אילנות

בהגהות רעק"א או"ח סימן רכ"ו נסתפק לענין ברכת האילנות על אילן של ערלה, אם "ליהנות בהם" היינו דווקא כשמותר ליהנות מאילן זה או גם באילן ערלה מברכין. כשעלה הנדון פעם במסיבת ת"ח בביתו של הגאב"ד דטשעבין, אמר על אתר כי יש להוכיח שמברכין, מהמשנה במעשר שני פ"ה מ"א (והובאה בבבא קמא דף ס"ט) שאילן ערלה מציינין אותו בחרסית ורשב"ג פליג וסבירא ליה דדוקא בשביעית יש לציין על האילנות להציל בני אדם אבל בשאר שנים אם באים ליטול שלא ברשות משדה שלו אינו צריך לציין להצילם דהלעיטהו לרשע וכו', ואם נימא שאין מברכים עליו ברכת האילנות יהי' צריך לציין שלא ייכשלו לברך עליהם ברכה זו ויעברו בלאו דלא תשא. ואמם בשו"ת דובב מישרים (חלק ג' סי' ה') הביא דבר זה בלשון "ודמות ראייה נראה לי", אך בפעם ראשונה כאשר ראינו ושמענו איך שהרב מטשעבין כשנשאל שאלה זו, מגיב על אתר שלכאורה גמ' ערוכה היא, ראינו כמה רחבה ומקיפה שליטתו במכמני הש"ס. ע"כ.

★★

בשו"ת אור לציון (ח"ג פרק ו' הערה ד') כתב על ראי' זו:

אולם נראה שאין ראייתו מוכרחת, שהרי זמן ציון מקום האילנות שדנה בו הגמ' שם היה בשעת יציאת הפירות, שאז יש חשש שיאכלו ממנו, ועל זה שאלו בגמ' שיציינו בזמן זה גם בשאר ימי שבוע, כדי שלא יאכלום הגנבים, ותירצו הלעיטהו לרשע וימות. ועל זמן זה לא שייך לשאול שיציינו בשביל ברכת האילנות, כמבואר בשו"ע שם, ואין להוכיח מכאן שמברכים ברכת האילנות על אילנות ערלה. ועל כן נראה שלמעשה אין לברך ברכת האילנות על אילנות ערלה. וראה בכף החיים בסימן רכ"ו אות י"א.

★★

הגאון ר' נתן גשטטר שליט"א בהערות מאורות נתן על ספר מאור החיים (ח"א סי' ד' הערה ב') כתב על ראיית הגאון מטשעבין זצ"ל הנ"ל:

ולענ"ד לדון בזה, למאי שכתבו תוס' ד"ה (ל"ג). ד"ה הא, דברכה שאינה צריכה אינו אלא מדרבנן עיי"ש, והנה כתב בשו"ת זקני החת"ס זצ"ל (חו"מ סי' ק"פ) דבאוכל איסור דרבנן בשוגג אינו כאוכל איסור בשוגג, כיון דכך התנו חז"ל